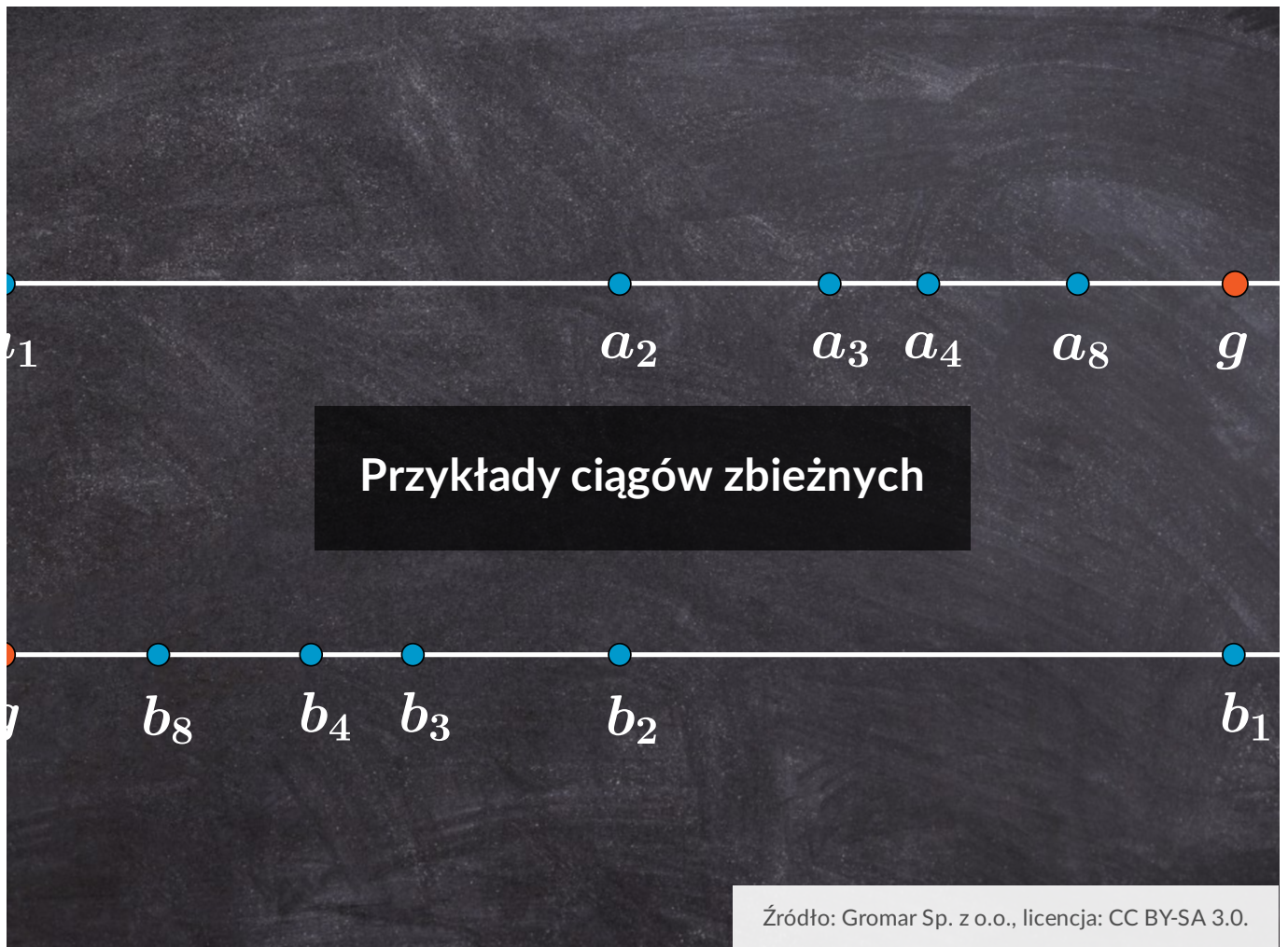

Przykłady ciągów zbieżnych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

We wcześniejszych tematach dowiedzieliśmy się czym jest granica ciągu oraz jaki jest jej związek ze zbieżnością ciągu. Poznaliśmy też przykładowe ciągi zbieżne. W tym temacie przedstawimy kolejne przykłady ciągów, które posiadają granicę skończoną, czyli są zbieżne a także postaramy się, korzystając z definicji granicy ciągu, uzasadnić ich zbieżność.

Twoje cele

- Poznasz różne przykłady ciągów zbieżnych.
- Obliczysz granice wybranych ciągów zbieżnych.
- Uzasadnisz, korzystając z definicji, zbieżność wybranych ciągów.

Przeczytaj

We wcześniejszych tematach poznaliśmy pojęcie granicy ciągu oraz dowiedzieliśmy się, między innymi że

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{n} = 0.$$

Poznamy teraz przykłady innych ciągów zbieżnych.

Przykład 1

Niech $a_n = 3$, $n \in \mathbb{N}$. Jest to ciąg stały, którego każdy wyraz jest równy 3. Granicą ciągu stałego jest jego stała wartość, czyli w naszym przykładzie

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} 3 = 3.$$

Istotnie, sprawdźmy czy spełniona jest definicja granicy ciągu. Ponieważ

$$|a_n - 3| = |3 - 3| = 0$$

więc warunek $|a_n - g| < \varepsilon$ jest zawsze spełniony dla każdej dodatniej liczby ε .

Przykład 2

Niech $b, c, d \in \mathbb{R}$ będą danymi liczbami rzeczywistymi, przy czym $c \neq 0$. Rozważmy ciąg $a_n = \frac{b}{cn+d}$, $n \in \mathbb{N}$. Ciąg ten dla wszystkich liczb rzeczywistych $b, c, d \in \mathbb{R}$, ($c \neq 0$) jest zbieżny do zera, co można zapisać symbolicznie

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{b}{cn+d} = 0.$$

Zauważmy, że dla $b = 1$, $c = 1$, $d = 0$ ciąg ten jest równy poznanemu już ciągowi $a_n = \frac{1}{n}$.

Przykład 3

Rozważmy ciąg $a_n = \frac{2n}{n+1}$, $n \in \mathbb{N}$. Wypiszmy kilka początkowych wyrazów tego ciągu

$$a_1 = 1, a_2 = 1\frac{1}{3}, a_3 = 1\frac{1}{2}, a_4 = 1\frac{3}{5}, a_5 = 1\frac{2}{3}, \dots, a_{20} = 1\frac{19}{21}$$

Widzimy, że kolejne wyrazy ciągu a_n są coraz bliższe liczbie 2. Możemy stąd wysnuć przypuszczenie, że granicą tego ciągu jest liczba 2, czyli

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{2n}{n+1} = 2.$$

Spróbujmy wykazać powyższą równość, korzystając z definicji granicy ciągu. W tym celu obliczymy wartość wyrażenia $|a_n - g|$, które pojawia się w definicji granicy. Mamy

$$|a_n - g| = \left| \frac{2n}{n+1} - 2 \right| = \left| \frac{2n}{n+1} - \frac{2(n+1)}{n+1} \right| = \left| \frac{-2}{n+1} \right| = \frac{2}{n+1}.$$

Ponieważ ciąg $a_n = \frac{2}{n+1}$ jest zbieżny do 0 (podobnie jak ciąg $a_n = \frac{1}{n}$) więc z definicji granicy ciągu dla dowolnej liczby $\varepsilon > 0$ istnieje liczba naturalna N taka, że dla każdej liczby naturalnej $n > N$ zachodzi nierówność $\frac{2}{n+1} < \varepsilon$. Stąd

$$|a_n - g| = \frac{2}{n+1} < \varepsilon.$$

To dowodzi, że $\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{2n}{n+1} = 2$.

Przykład 4

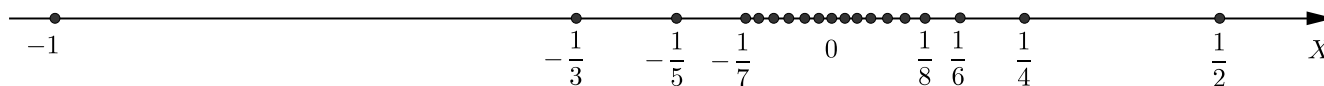
Rozważmy ciąg $a_n = \frac{bn+c}{dn+f}$, $n \in \mathbb{N}$, gdzie $b, c, d, f \in \mathbb{R}$, $d \neq 0$. W podobny sposób jak w przykładzie 3. można wykazać, że

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{bn+c}{dn+f} = \frac{b}{d}.$$

Przyjmując np. $b = 2$, $c = 0$, $d = 3$, $f = -1$ otrzymujemy ciąg $a_n = \frac{2n}{3n-1}$, którego granica jest równa $\frac{2}{3}$. W jednym z kolejnych tematów poznamy sposób na obliczanie granic tego typu ciągów.

Przykład 5

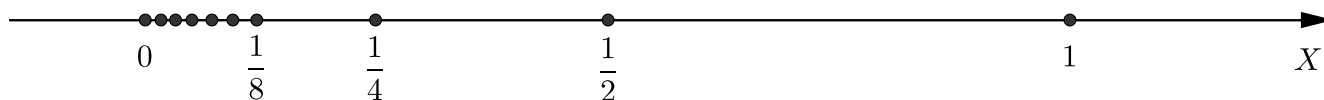
Rozważmy ciąg $a_n = (-1)^n \cdot \frac{1}{n}$. Ciąg ten podobnie jak ciąg $a_n = \frac{1}{n}$ jest zbieżny do zera. W odróżnieniu od niego przyjmuje również wartości ujemne. Interpretację geometryczną tego ciągu przedstawia poniższy rysunek.

Widzimy, że w odróżnieniu od wcześniej poznanych ciągów, których prawie wszystkie wyrazy należały tylko do prawo- lub lewostronnego sąsiedztwa jego granicy, prawie wszystkie wyrazy ciągu $a_n = (-1)^n \cdot \frac{1}{n}$ należą zarówno do lewo- jak i prawostronnego sąsiedztwa zera.

Przykład 6

Niech dany będzie ciąg $a_n = (\frac{1}{2})^n$, $n \in \mathbb{N}$. Jest to ciąg geometryczny o ilorazie równym $\frac{1}{2}$. Łatwo widać, że jest on zbieżny do zera (liczniki są zawsze równe jeden, natomiast mianowniki są coraz większe i zawsze dodatnie). Ilustruje to poniższy rysunek.

Okazuje się, że w ogólnym przypadku ciąg geometryczny $a_n = q^n$, $n \in \mathbb{N}$, jest zbieżny do zera wtedy i tylko wtedy, gdy $|q| < 1$. Możemy to zapisać symbolicznie w następujący sposób

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} q^n = 0 \Leftrightarrow |q| < 1.$$

Przykład 7

Poniżej podane są granice jeszcze kilku ważnych ciągów.

- $\lim_{n \rightarrow +\infty} \sqrt[n]{n} = 1$;
- $\lim_{n \rightarrow +\infty} \sqrt[n]{a} = 1$, $a \in \mathbb{R}$, $a > 0$;
- jeśli $\lim_{n \rightarrow +\infty} a_n = a > 0$, to $\lim_{n \rightarrow +\infty} \sqrt[n]{a_n} = 1$.

Pierwszą z podanych granic uzasadnimy w temacie poświęconym twierdzeniu o trzech ciągach.

Dla zainteresowanych

Ważną rolę w matematyce odgrywa ciąg

$$a_n = \left(1 + \frac{1}{n}\right)^2, n \in \mathbb{N}.$$

Jest to ciąg zbieżny a jego **granica** jest jedną z najważniejszych stałych matematycznych. Wypiszmy niektóre jego wyrazy.

$$a_1 = (1 + 1)^1 = 2$$

$$a_2 = \left(1 + \frac{1}{2}\right)^2 = 2,25$$

$$a_3 = \left(1 + \frac{1}{3}\right)^3 \approx 2,37$$

$$a_{10} = \left(1 + \frac{1}{10}\right)^{10} \approx 2,59$$

$$a_{100} = \left(1 + \frac{1}{100}\right)^{100} \approx 2,705$$

$$a_{200} = \left(1 + \frac{1}{200}\right)^{200} \approx 2,716$$

$$a_{2500} = \left(1 + \frac{1}{2500}\right)^{2500} \approx 2,7177$$

Jak widać ciąg ten jest zbieżny do liczby, która w przybliżeniu jest równa 2,7. Liczba ta oznaczana jest literą e i jest ona liczbą niewymierną. Jest ona w przybliżeniu równa

$$e = \lim_{n \rightarrow +\infty} \left(1 + \frac{1}{n}\right)^n \approx 2,71828 \dots$$

Słowniczek

granica ciągu

liczba rzeczywista g taka, że dla dowolnej liczby dodatniej ε istnieje liczba naturalna N taka, że dla każdej liczby naturalnej $n > N$ zachodzi $|a_n - g| < \varepsilon$

sąsiedztwo lewostronne

przedział $(x_0 - \varepsilon, x_0)$ dla pewnej liczby $\varepsilon > 0$

sąsiedztwo prawostronne

przedział $(x_0, x_0 + \varepsilon)$ dla pewnej liczby $\varepsilon > 0$

Animacja

Polecenie 1

Poniżej przedstawiona jest animacja, która pokazuje sposób na obliczenie granicy

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \sqrt[n]{a},$$

gdzie a jest dowolną dodatnią liczbą rzeczywistą. Zapoznaj się z kolejnymi etapami obliczania tej granicy a następnie wykonaj umieszczone poniżej polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DRgTypDO3>

W filmie przedstawiono treści dotyczące przykładów ciągów zbieżnych.

Polecenie 2

Dany jest ciąg $a_n = \sqrt[n]{64}$.

Oblicz $a_1, a_2, a_3, a_4, a_6, a_{12}$. Zapisz wyniki w postaci dziesiętnej.

Polecenie 3

Korzystając z kalkulatora, znajdź najmniejszą liczbę naturalną N taką, że $a_N < 1.1$, jeśli ciąg a_n dany jest wzorem $a_n = \sqrt[n]{64}$.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

Autor: Mariusz Doliński

Przedmiot: Matematyka

Temat: Przykłady ciągów zbieżnych

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

VI. Ciągi. Zakres podstawowy. Uczeń:

Zakres rozszerzony 1) oblicza granice ciągów, korzystając z granic ciągów typu $1n$, an oraz twierdzeń o granicach sumy, różnicy, iloczynu i ilorazu ciągów zbieżnych, a także twierdzenia o trzech ciągach;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Poznasz różne przykłady ciągów zbieżnych.
- Obliczysz granice wybranych ciągów zbieżnych.
- Uzasadnisz, korzystając z definicji, zbieżność wybranych ciągów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem medium bazowego i ćwiczeń interaktywnych.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki, kalkulator;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- duże arkusze papieru, flamastry dla każdej grupy.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nauczyciel podaje temat i cele zajęć oraz wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel prosi wybranego ucznia lub uczniów o przedstawienie sytuacji problemowej związanej z tematem lekcji.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy przykładowe ciągi zbieżne i prosi uczniów aby w grupach spróbowali odgadnąć jaka jest ich granica. Uczniowie do pomocy mogą wykorzystać komputery lub kalkulatory w celu obliczenia wybranych elementów ciągów.
2. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Każda grupa losuje liczbę naturalną a i przy użyciu kalkulatora oblicza kolejne wyrazy ciągu $\sqrt[n]{a}$. Grupy porównują uzyskane wyniki i wyciągają wnioski na temat granicy ciągu $\sqrt[n]{a}$.
3. Uczniowie oglądają animację opisującą granice ciągów. Na jej podstawie wykonują Polecenia 2 i 3.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy, Uczniowie z grupy pierwszej rozwiązują ćwiczenia interaktywne: 1, 3, 5, 7 a z grupy drugiej: 2, 4, 6, 8. Następnie w grupach omawiają trudności w rozwiązywanych ćwiczeniach. Wybrani uczniowie z każdej z grup wskazują ćwiczenie, które uważają za najtrudniejsze i uzasadniają wybór grupy

Faza podsumowująca

- Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa

Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne, których nie zrobili na lekcji.

Materiały pomocnicze:

GeoGebra – wizualizacje oraz materiały wspierające naukę matematyki.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

Uczniowie mogą przeanalizować treść animacji jako pracę własną przed lekcją lub po niej, jako podsumowanie.